

düklerine inanan hemen bütün müslümanların uyguladığı bir gelenek olmuştur. Hubeyb bu sırada inşâd ettiği bir şiirde müslüman olarak öldükten sonra ölüm şeklinin hiç önemi bulunmadığını belirtti (W. Arafat, bu şiirin Hubeyb'e ait olmayıp ona nisbet edildiğini söylemektedir, bk. bibl.) ve orada bulunan müşriklere beddua etti. Müşriklerin bir kısmının onun bedduasından korktuğu, kendilerini korumak için kiminin yere yattığı, kiminin de bir ağacın arkasına saklandığı rivayet edilmektedir. Nihayet müşriklerin kuru bir ağaca bağlayarak çarpmıha gerdikleri Hubeyb'i, Bedir'de öldürdüğü söylenen Hâris b. Âmir'in daha sonra İslâmiyet'i kabul eden oğlu Ebû Sirvea (Servea) Ukbe b. Hâris başta olmak üzere diğer müşrikler mızrakları ile şehid ettiler ve öylece bırakıp geri döndüler. Bu arada müşriklerin Hubeyb'e dininden döndüğü takdirde kendisini öldürmeyeceklerini söyledikleri, fakat onun bu teklifi reddettiği, ayrıca başına gelenleri Resûl-i Ekrem'e bildirmesi için Allah'a dua ettiği, Resûlullah'ın da olup bitenden ashabını haberdar ettiği kaynaklarda rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber, Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile Cebbâr b. Sahr el-Ensârî'yi (veya Seleme b. Eslem), bazı kaynaklara göre ise Zübeyr b. Avvâm ile Mikdâd b. Esved'i Hubeyb'in cesedini asılı bulunduğu yerden indirmekle görevlendirmiş, onlar da gizlice Mekke'ye giderek bu görevi yerine getirmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 294-295, 310-311; III, 137; Bu-hârî, "Cihâd", 170, "Meğâzî", 10, 13, 28, "Tev-hîd", 14; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 105; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 355, 357-362, 495, 536-537; İbn Hişâm, *es-Sire*², III, 178-183, 186-188, 192, 233, 292; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 53, 55-56; VIII, 301-302; Fâkihî, *Ahbaru Mekke* (nşr. Abdül-melik b. Abdullah), Mekke 1407/1986-87, III, 45-46; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 112-114; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 120-122; VII, 262; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*², I, 246-249; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: el-megâzî*, s. 230-235; Fâsî, *el-'İkdü's-şemîn*, IV, 305-309; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 262-263; VIII, 114-115; a.mlf., *Fethu'l-bârî* (Hatîb), VII, 437-444; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ*, VI, 68-79; Dihyarbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, I, 454, 456-458; Mehmed Zihni, *el-Hakâik*, İstanbul 1310, II, 22-24; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IV, 15, 17-18, 21-28; W. Arafat, "The Development of a Dramatic Theme in the Story of Khubaib b. 'Adiyy and the Related Poems", *BSOAS*, XXI (1958), s. 15-30; A. J. Wensinck, "Hubeyb", *IA*, V/1, s. 574-575; a.mlf., "*Khubayb*", *EP* (Fr.), V, 41-42.

M. YAŞAR KANDEMİR

HUBEYB b. İSÂF

(خبيب بن إساف)

Hubeyb b. İsâf (Yisâf)
b. İnebe el-Hazrecî

Sahâbî.

Medine'nin iki büyük kabilesinden biri olan Hazrec'in Cüşemoğulları koluna mensuptur. Medine'deki münafıkların reisi Übey b. Selûl'un kızı Cemîle ile evlendi, bu evlilikten Abdullah adında bir oğlu oldu. Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra onun hanımı Habîbe bint Hârice b. Zeyd ile evlendi. Müslümanlar Bedir Gazvesi için yola çıktıklarında arkadaşı Kays b. Muharris ile Hz. Peygamber'e gelerek kavimlerinin yaptığı bu savaşa katılmak istediklerini söylediler; onların henüz İslâmiyet'i kabul etmediklerini öğrenen Resûl-i Ekrem, müşriklere karşı müşriklerin yardımıyla savaşamayacaklarını belirtince her ikisi de müslüman olup Bedir Savaşı'na katıldı ve büyük yararlılık gösterdi (*Müsned*, III, 454). Hubeyb ile Kays'ın müslüman olmayıp ganimet almak için savaşmak istedikleri, Resûl-i Ekrem'in bunu kabul etmemesi üzerine Hubeyb'in müslüman olduğu, Kays'ın ise Bedir Gazvesi'nden sonra İslâmiyet'i kabul ettiği de rivayet edilmektedir (Vâkıdî, I, 47). Hubeyb'in cesur olduğunu bilen sahâbîler onun savaşa katılmasına sevindiler. Savaşta kendisini omuzundan yaralayan bir müşriki öldüren Hubeyb daha sonra onun kızıyla evlendi. Bedir Gazvesi'nde eğrilen kılıcını Hz. Peygamber'in düzelttiği, onun bu kılıçla Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinden Ümeyye b. Halef'i yaraladığı veya öldürdüğü de nakledilmektedir. Ehl-i suffe'den olduğu da söylenen Hubeyb (Ebû Nuaym, I, 364) Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarının yanı sıra Hz. Peygamber'in iştirak ettiği bütün savaşlara katılmış, Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde (644-656) vefat etmiştir. Onun bir câriyesinden doğan oğlu Abdurrahman'dan olma torunu Hubeyb (ö. 132/749-50) hadîs râvisidir (İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 136).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 454; Müslim, "Cihâd", 150; Tirmizî, "Siyer", 10; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 36, 47, 81, 83-84, 148, 151, 166, 258, 282, 304, 341; İbn Hişâm, *es-Sire*, Kahire 1974, II, 99; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 534-535; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 364-365; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 118-119; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*², I, 501-502; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 418; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 136; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), II, 81, 98-99.

İ. HAKKI ÜNAL

HUBEYŞ b. HASAN

(حبيش بن الحسن)

Hubeyş b. el-Hasen
el-A'sem ed-Dimaşkı

IX. yüzyılda yaşayan
Süryânî hekim ve mütercim.

Hubeyş'in adı, dayısı ve hocası Huneyn b. İshak'ın Bağdat'taki tercüme okuluyla birlikte tarih sahnesine çıkar. İbn Ebû Usaybia, gerek tıp ilminde gerekse tercüme tekniğinde Hubeyş'in dayısını yakından takip ettiğini, ancak onun derecesine ulaşamadığını ve Huneyn'in yeğeninin üstün zekâsını takdir etmekle birlikte çalışkanlığını yeterli bulmadığını kaydetmektedir (*Uyûnü'l-enbâ*², s. 276). İbnü'n-Nedîm ise Huneyn'in yeğeninden övgüyle söz ettiğini ve tercümelerini beğendiğini bildirirken Hubeyş'in yaptığı birçok tercüme yanlışlıkla kendisine nisbet edildiği için ayrıca şanslı olduğunu söylemektedir (*el-Fihrist*, s. 347, 355). Belki de Hubeyş kelimesinin müstensihlerce Huneyn şeklinde okunması veya düzeltilmesi sebebiyle (İbnü'l-Kiftî, s. 177) bu mütercimin adı hocasının şöhretiyle gölgelenmiştir. Nitekim modern araştırmalar, Hubeyş'in verimlilik ve eserlerinin niteliği açısından Huneyn'e oldukça yaklaşmış bulunduğunu göstermektedir. Buna göre 856 yılı dolaylarında Huneyn'in yeğeni hakkında verdiği, "Zeki ama aynı oranda çalışkan değil" hükmünün onun gençlik dönemiyle ilgili olduğu düşünülebilir.

Abbâsî saraylarından yakın ilgi gördüğü tahmin edilen Hubeyş'in, Benî Mûsâ künyesiyle tanınan (*DîA*, V, 450-451) ünlü matematikçi ve astronom kardeşlerden ayda 500 dinara varan bir malî destek gördüğü bilinmektedir. Tercüme ettiği eserler çoğunlukla Câlînûs'a (Galen) aittir. Onun bu hekimden yaptığı tercümele hakkında birinci elden bilgiler, Huneyn b. İshak'ın *Risâletü Huneyn b. İshâk ilâ 'Alî b. Yahyâ fî zikri mâ türçime min kütübi Câlînûs bi-ilmihî ve ba'zî mâ lem yütercem* adıyla hazırladığı Câlînûs bibliyografyasından elde edilmiştir. Bu risâlede Câlînûs'un otuz beş eserini Arapça'ya, üç eserini de Süryânice'ye çevirmiş olarak görünen Hubeyş'in, Arapça'lardan bazılarını Huneyn'in Süryânice tercümesinden yaptığı açıkça belirtilmekte, diğerlerinin de doğrudan doğruya Grekçe'den yapıldığına dair açık bir ifade bulunmamaktadır. Bu durum te reddüt uyandırmış ve daha sonra kaleme alınan eserlerde, Hubeyş'in tercüme